

vrouw, blank, draagt een kabuki-kostuum en speelt Jones met zwartgemaakt gezicht en Uncle Tom-accents volgens de blackface-traditie. Helemaal alleen op scène – de kiosk die nu echt een kooi is – is Valk het doelwit, niet van pittoreske mysterieuze oerkrachten zoals voorgeschreven in de regieaanwijzingen van O'Neill, maar van de theatermachine van The Wooster Group, het arsenaal van lichteffecten, videobeelden en elektronische geluidsstormen dat zich als een net over haar spreidt en waar ze vruchteloos haar kogels op afvuurt.

Stalen constructie

Het beroete gezicht van Yank (Willem Dafoe) in *The Hairy Ape* tekent ook hem als een loser. Zijn semi-blackface voorspelt barsten in zijn identiteit. Nochtans voelt Yank zich perfect in zijn vel. Hij is de natuurlijke leider van een groep stokers op een stoomschip, dat hij als zijn eigendom beschouwt en waarmee hij zich volledig identificeert: 'I'm part of the engines... I'm steel'. Het socialisme en de vervreemding die een oudere collega hem trachten aan te praten verwerpt Yank: 'Dis is home you see... Who makes dis old tub run? Ain't it us guys? Well den, we belong, don't we?'.

Hij is er zich niet van bewust dat hij zich in het vooronder van de maatschappij, waarvan het schip met zijn verticale structuur de

metafoer is, bevindt. Het bezoek van Mildred Douglas (Kate Valk), een verveelde rijkeldochter die aan volksoepvoeding wil doen, aan het ruim is het begin van Yanks' neergang. Wanneer zij plots met zijn schrikwekkende verschijning geconfronteerd wordt, valt ze bewusteloos. Haar woorden 'Oh, the filthy beast' halen zijn zelfbeeld onderuit: 'I was scared... She didn't belong'. Het dringt niet tot hem door dat haar reactie niet met zijn persoon, maar met zijn positie verbonden is. Yank gaat op het vasteland op zoek naar genoegdoening: bij de kapitalisten van First Avenue, bij de politiek, bij een vakbond. Hij hoort nergens meer thuis. Zijn eindbestemming is de Zoo: als hij inderdaad een beest is, hoort hij daar. Maar hij sterft in de omarming van een gorilla die hij te dicht naderde...

The Wooster Group heeft *The Hairy Ape* geënceneerd als een confrontatie tussen Yank en het schip – de maatschappij. Een imposante stalen constructie vult de scène en verbergt haast alle andere acteurs. Hun personages blijven één met het schip; hun lichamen zijn uitstulpingen ervan. Overall hangen microfoons: de dialogen, versterkt met een flinke portie echo, lijken geluiden voortgebracht door een krakend scheepsgebinte. Ook Mildred is niet los te zien van het schip: zij is er misschien wel de emanatie van. Haar witte, feeëriek ver-

schijning wordt gedragen en voortbewogen door de aan het zicht onttrokken stokers; haar gil is als een dichtgeslagen metalen deur. Yanks' gang naar de Zoo is bij The Wooster Group een tocht terug naar het schip: de kooi van de gorilla is een deel van de stalen constructie. Het schip voltrekt het vonnis: onder de gorillapels verbergt zich Mildred.

Beide teksten worden geënceneerd als een gevecht om controle, waarbij de beperkte kennis en vaardigheden van het individu het moeten afleggen tegen de anonieme technologie van de macht. Jones en Yank verliezen omdat ze nooit beseffen welke strijd ze leveren. De visie van The Wooster Group en Eugene O'Neill is erg ontvullend. Revolte is bij hen geen zaak van hooggestemde gevoelens, maar van gewin, plantrekkerij of gekwetste trots. Jones en Yank staan mijlenver van het humanisme en engagement, van het 'les hommes meurent et ils ne sont pas heureux' van de orerende intellectuelen uit de hier ten lande weer erg in trek zijnde stukken van Camus. Mildred Douglas had, indien *The Hairy Ape* veertig jaar later was geschreven, waarschijnlijk Albert Camus gelezen op een promenade-dek in een transatlantique.

Peter De Jonge

The Hairy Ape - The Wooster Group / Mary Gearhart

